

QUÆSTIO MEDICA,

CARDINALITIIS DISPUTATIONIBUS, manè discutienda, in Scholis Medicorum, die Jovis vigesimâ Martii.

M. ANTONIO LE MOINE, Doctore Medico, Præside.

An Propter Canis Exortum, difficiles æstate Purgationes?

I.

OMNIUM fere morborum antecedentes causæ vulgo statuuntur, plethora, & cacochimia: Illi venæ sectio, huic debetur purgatio: quæ majora remedia nuncupantur. Ista licet in genere sit quælibet humorum qualitate peccantium, sive vomitu, sive per urinas, & sudores evacuatio; usus tamen obtinuit, ut eam quæ per alvum fit propriè designaret. Quæ quidem evacuatio licet solita sit, ut singulis etiam diebus natura debeat ipsius esse memor, non ideo tamen, statim atque sunt hujusmodi humores qualitate peccantes, promovenda. Quamquam enim venæ sectio sit sanguinis, optimi nonnumquam & laudabilis evacuatio; tutius tamen adhiberi potest, quam purgatio, quæ nec in sanis, nec in ægrotantibus, nisi magnis adhibitis cautionibus, præscribi debet; quantum enim istis est necessaria, tantum in illis est aliquando formidanda, in quibus tantum abest ut morbos præcaveat, quin imo nonnunquam excitat, & mortem etiam aliquando procurat. Hinc male sibi consulunt, qui purgantibus assuescunt, cujus quidem consuetudinis ratione, nullatenus est præscribenda, sed illa victûs genere est corigenda. Idoneum in morbis purgandi tempus à dierum numero definire, indignum prorsus est medico rationali. Hæc enim, in febribus potissimum, εὐκαιρία ab humoris morbum efficientis coctione tota dependet. Nunquam igitur de purgatione cogites, nisi humor quem purgare intendis coctus sit, & ad eliminandum præparatus; quod eo magis observandum, quo febres vehementiores sunt, ac intensiores. Hinc in earum principiis abstinendum à purgantibus: quæ tamen præscribit Hippocrates, si turgeat, & orgasmo concitetur hu-

mor: sed tunc longè securior venæ sectio, quæ efferos, & tumultuosè concitatos humores citius compescit; cum ab illis turbas cientibus magis adhuc efferantur, ita ut sit potius periculum decubitûs in aliquam partem, quam spes exclusionis è corpore. Nec ut purgandi occasionem Hippocratis patrocinio tibi sæpius aperias, humores sæpius turgere fingas. Si namque rarò turgere in mari Carpathio, ubi insula Cos, observavit Hyppocrates; longè rarius in his-ce regionibus, quæ magis ad Boream vergunt, suntque multo frigidiores, turgere necesse est. Coctâ igitur materiâ, opportuna maximè purgatio, turgente periculi plena; nec coctâ, nec turgente, sed urgente, summè non nunquam necessaria; Epid. 7°. atque ad id audendum tibi suppeditat exemplum Hyppocrates in Pythonis filio; suppeditat & natura, cujus imitator esse debes in spontaneis evacuationibus, quæ feliciter succedunt, ut in Metone & aliis. Invitat etiam illa, si deorsum humor feratur; si fluxilis sit, non tenax, crassus, & viscidus; si viæ per quas ducendus, patentes sint & liberæ, nullâque inflammatione affectæ. Si venter strepitus edat, & urinæ sint crassiores. Neque inde putes, contra divini senis oracula, crudorum eductionem fieri; evacuationes ejusmodi, quæ fiunt existente materiâ crudâ, non sunt crudæ materiæ, sed illius quæ veluti antecedens, in focum transmittenda, putredini & febri pabulum est suppeditatura. Crudam autem, qui suis minorativis educere conantur, viram potius minorant, ut ita dicam, quam humorem morbificum.

II.

MEDICAMENTA quorum ope purgatio fit, ab effectu purgantia nuncupantur: eorum multa sunt genera, sed quæ magis ad praxim pertinent, ab humore quem educunt, & ab operandi modo repetuntur: illius ratione alia cholagoga, alia phlegmagoga &c. sed male dicuntur; omnia namque omnes purgant humores, sed non omnes æquabiliter. Ab operandi modo, dividuntur in blanda, mediocria, & vehementia; quæ differentia, potius habitâ ratione ægrotantium statui debet: in quibusdam enim leviora, vehementiorum vim imitantur; neque ideo blanda sunt, quod certum ipsis spatium datum sit, & primæ regionis limitibus operatio circumscripta: valentioribus verò per totam microcosmi machinam ambulandi libertas concessa sit: famosa namque corporis humani, tres in regiones divisio, à sanguinis circuitu convellitur. Enimvero cum chylus à ventriculo deferatur ad cor, subtilissimæ quoque ex purgantibus atomi simul ad cor penetrant, & ad totum fere corpus per vasa sese diffundunt; in quibus non sympathiâ, vel virtute magneticâ, humores attrahendo; nec antipathiâ eosdem expellendo; sed sese in cognatos, & affines succos insinuando, eos movent, agitant, & spiculis salinis sese altius infigentibus, ad fermentationem excitant, & solvunt; Unde fit ut qui prius sanguini permixti, nullam naturæ molestiam creabant, jam fusi, liquatique, & quasi turgescentes, naturam ad expellendum irritent. A quibus dum se expedire tentat, eos in totum corpus, arteriarum pulsu cogit: sed ab istis tantum

partibus excipiuntur, quibus figurâ & diſpoſitione conveniunt; atque ita glandulæ hepaticæ biliofos humores hauriunt facile, & per porum biliarium, in inteſtina tranſmittunt; ſeroſos autem, & pituitoſos excipiunt pancreas, & glandulæ plexuum inteſtinalium; quos deinde, illud ſcilicet, per ductum virſungianum; iſtæ, per ſuas papillas, quarum poruli ſunt à calore patentiores redditi, in inteſtina deponunt. Concurrit etiam tunica muſculoſa media, quæ in ſubſidium intimæ veniens, crebris ſpaſmis, & repetitis fibrarum corrugationibus efficit, ut ſerum ex iſtis glandularum papillis copioſius educatur. Nec ſemper ad purgationem neceſſe eſt ut hauriantur pharmaca: quibuſdam ſufficit purgantium odoratus; aſpectus, aliis; quibuſdam cum purgatis accubitus. Fuere etiam aliqui ex inſomnio; commoda ſane purgandi ratio: jucundior tamen eſt, quam quædam mulieres expertæ, vi purgatrice per venerem cum ſemine transfuſâ. Sed cum hæc rara ſint; caſu tantum deprehendantur, & ad ejuſmodi purgationes diſpoſitio ſit ſolum à naturâ; ſtuduit ars reddendæ purgationi faciliori: hinc nonnulli partium liquidi purgantis craſſarum præcipitatione, & ſecretione, potiones claras, & limpidas exhibent: ſed hæ præterquam non ita ſunt efficaces, ipſi ventriculo qui ſolet ad catharticum, tanquam ad *ſemi-venenum*, ut non ineptè medici quidam appellant, exhorreſcere, non parcunt. Alii ad ventrem, & umbilicum admovent purgantia: ſed eorum effluvia muſculis, & membrannis inſerta, lethale nonnunquam alvi profluvium excitant. Facilior adhuc purgandi modus à recentioribus inventus, intruſo per venam apertam cathartico: ſed ſuo quoque, & gravi periculo non caret ille, præter venæ ſectionem, quam non omnes admittunt. Longe profecto feliciores regni Malabarici ſacerdotes, qui pharmacum habere dicuntur, quod odore ſolo ſine torminibus, & nauſeâ purgat; totieſque alvum movet, quoties fuerit ad nares appoſitum. At licet longe magis temperato cœlo gaudeamus, nec tantus, nec tam diuturnus ſit apud nos æſtus: æſtate tamen moleſtæ prorſus, & difficiles ſolent eſſe purgationes. In noſtris etiam purgantibus, quàm diſſimilis agendi ratio; nullum eſt vel inter blandiora, à quo non poſſit hypercatharſis excitari. Nullum eſt vel inter vehementiora, à quo vix aliqua fiat interdum excretio. Unum & idem eidem præſcriptum homini, diverſo tempore, nunc ad voluntatem & proſperè, nunc infeliciter, & malis ipſius, rebus ſuccedit. Adeo peritum, & expertum in faciendâ medicinâ medicum requirit purgatio: tum ut conveniens eligatur pharmacum, tum ut convenienti quantitate, & doſi, convenientique tempore præſcribatur.

III.

AD purgationem non morborum modo, ſed & anni tempora diligenter obſervanda voluit Hyppocrates; ſed cum apud diverſas nationes diverſi ſint anni, aliis ſolarem, aliis lunarem adhibentibus. Cum diverſum quoque fuerit menſium nomen, diverſus numerus, & ordo, vel in ipsâ Græciâ. Atticis ab æſtivo Solſtitio, Achæis ab æqui-

noctio verno; & Macedonibus, ab autumnali principium anni repetentibus; hæc tempora non à mensibus quorum nomen, numerus, & ordo, prorsus ab hominum arbitrio pendent, & variè possunt immutari; prout in ipso etiam anno Romano contigit; sed ut longe certiorem, perpetuamque (prout tunc existimabatur) regulam stabiliret, ab astrorum ortu, & occasu tempestates anni, commodaque purgandi tempora definivit. Hinc non modo Pleiadum, Arcturi, aliorumque siderum mentionem fecit, sed æquinoctiorum etiam, & solstitiorum, in quibus ad viginti dies, cavenda pharmaca voluit summus ille Medicinæ dictator; quæ tamen ubi purgandi necessitas aderit, & occasio, floccifacere debes, & contemnere. At nullum est inter sidera, cujus major celebritas, & commendatio, quàm canis: duplex autem insignitur hoc nomine constellatio: Canis enim major est, & minor; uterque dicitur Orionis venatoris fuisse, & cum ipso, Dianæ precibus in cœlum evectus. Major qui australior altero, ad tropicum capricorni, à quo medius scinditur, situs est; pluribus stellis micat; quidam undeviginti numeravere; quas inter una est fixarum omnium prout apparet maxima, & splendidissima, planetæ jovi cum terræ propior est & perigæus, æqualis. Hæc in ipsius ore sita, sirius, seu exsiccatrix stella nuncupatur: tantoque fuit apud veteres in honore, ut sæpius astrum simpliciter vocaretur. Canis minor Procyon, Præcanis, & Antecanis dicitur; magis in boream vergit, inter æquinoctialem & zodiacum ad Galaxiam positus: duabus potissimum micat stellis, quibus aliæ sex adduntur; quæ præ reliquis fulget & in femore conspicitur, à nomine totius asterismi; procyon nuncupatur; à sirio distans 25 gradibus cum 42. scrupulis. Utri autem competat celebre caniculæ nomen, ambigitur. Quidam nominis ratione ducti, minori tribuunt; plures tamen caniculæ vocabulo, sirium, seu canis majoris partem fulgentissimam intelligunt, cujus exortu, unde sumitur dierum canicularium principium; fervere dicuntur maria, fluctuare in cellis vina, moveri stagna, canes in rabiem agi, terram arefieri, fruges æstu consumi, ardoresque immodicos ab omnibus animalibus, vel mediis etiam in aquis ab ipsis piscibus persentiri; ideoque toto eo tempore per quinquaginta dies à purgantibus abstinendum voluit Hippocrates, propter vehementem & summum qui tunc adesse solet, aëris æstum; at convenienter quidem & suo tempori, & suæ patriæ. Ejus enim ætate canis exortus uno mense citius, quam nostro contingebat; sicque ferventissimo totius anni tempore, Ejus etiam ævo, benignioribus pharmacis, quibus posteriora nos ditavere sæcula, carebat. Suæ quoque Patriæ convenienter; degebat enim in sexto climate quod longè calidius est octavo, cujus incolæ sumus.

IV.

ORTUS & occasus astrorum primo dividitur in astronomicum, de quo nunc non agendi locus, & poëticum. Hic rursus duplex est, verus scillicet, & apparens. Ille, prout oriente vel occidente sole fit, cosmicus, vel acronyctus nuncupatur. Apparens vero, sive heliacus dicitur, cùm stella ex radiis Solaribus emergit, vel quæ prius conspi-

cua, iiſdem occultatur; & prout ante Solis ortum, vel poſt ipſius occaſum ea fit Sideris emerſio, vel occultatio; matutinus, aut veſpertinus appellatur. Intervallum autem, quo ſtella diſtare debet à Sole, ut ab ejus radiis libera, conſpici poſſit, pro variâ ſtellarum magnitudine certo quidem graduum numero definitur. Nihilominus tamen pro variâ horizontis plagâ, quæ non æqualiter illuminatur à crepuſculi luce, pro variâ ſtellæ, locique latitudine, aliiſquè concurrentibus cauſis, varium eſt illud intervallum; unde multum quoque varius eſt ortus, & occaſus heliacus in diverſis regionibus, eodem tempore. At cum non idem ſit locus ſiderum, ut erat Hippocratis ætate, non iiſdem quoque diebus fiunt eorum ortus & occaſus. Sirius enim qui nunc in decimo cancri gradu, uno ferè ſigno anterior erat, ut & procyon, qui hoc anno vigeſimum primum ejuſdem ſigni cum beſſe tenet. Ille qui in Hippocratis climate oriebatur coſmicè, die reſpondente noſtri Julii ſexto; nunc oritur in noſtro climate auguſti ſeptimo. Oriebatur heliacè die Julii vigeſimo primo; nunc oritur eodem menſis auguſti die. Procyonis autem ortus coſmicus, nobis eſt Julii vigeſimo ſeptimo, & heliacus auguſti decimo quarto, qui divino Seni, pari dierum intervallo citius adveniebant. Quamquam autem ortus iſte ſit tantum apparens ad eum tamen potius quam ad verum, qui prorſus inviſibilis eſt, tempeſtates anni, temporumquè mutationes referuntur. Qui namque primum obſervaverunt affectiones aëris, earumquè tabulas compoſuerunt? exploratis Zodiaci locis in quibus ut plurimum illæ mutationes aëris accidebant, obſervarunt quoque, & diligenter notaverunt quæ aſtra temporibus illis orirentur, & occiderent: atque eorum ortu, & occaſu pro ſignis uſi ſunt ad iſtam præcognitionem. Sic itaque illis primo ſignificandi munus, ſed poſtea vim efficiendi popularis conſenſus attribuit; cùm igitur canis exortus ardentiſſimo contingeret anni tempore, ab illo calores æſtivos admodum augeri non ſolum antiquis perſuaſum erat, ſed hodie communi omnium fere ſermone percrebruit. Huic autem opinioni locum dedit id quod habetur in Græcorum monumentis de inſula, Ceo; eam confirmavit periodus Ægiptiorum Sothica ſeu annus magnus canicularis, & ſacrificia Romanorum canina dicta, in quibus, circa canis exortum, ejus ſævitiæ placandæ causâ, canis immolabatur. At quamquam illa ſit maximè communis, & vetuſtate commendata, non ideo tamen veritati magis conſona, nulla namque ſirio vis peculiaris, nec aliis ſtellis inerrantibus, ad effectus, qui ipſis attribuuntur, producendos. Vel enim eam haberent ex ſe, vel à ſole, dum ſub ipſius radiis occultantur, depromptam. Ex ſe quidem eandem ſortitæ ſunt omnes ſtellæ fixæ naturam; ſicque nulla poteſt æſtus, pluvias, aut grandines potius, quàm nives, aut frigus efficere. At ſi virtus quædam aſſignatur ſirio; ceteras quoque ſuam habere neceſſe eſt. Sed cum earum infinita prope modum ſit à terrâ diſtantia; ita ut hæc tota ad illarum ſphœram, centri tantum, & puncti rationem obtineat; inde à ſirio, vel ab aliâ quâcunque ſtellâ, profluere ſola, ſinceraque & quin

cum vario, qui fit ab aliis ſideribus influxu, variâque contagione confundatur, ad terras pervenire non poteſt. Unde meritò dubitare licet, an ad ſirium, vel ad alias ſtellas, qui producuntur effectus, ſint referendi. Dic præterea, ſi ſit aliqua virtus cuidam ſtellæ propria? cur ejus ortum deſignatus non ſequatur effectus? cur aliquando contrarius? cur maxima ſit ſerenitas in urbe, dum in agro proximo maxima tempeſtas. Neque datam à Sole vim exiſtimes, ſtellæ namque longè ſuperiores ſunt; & ſi credamus Theodidacto Kircheriano, centuplo magis à Sole diſtant, quam ſol à terrâ. Sunt igitur veluti tot Soles, & ut ſuum non habent à ſole lumen, ſic nec agendi vim mutuantur. At ſi quam haurirent à ſole, id potius accideret in ortu coſmico cum ipſi conjunctæ ſunt, quàm in heliaco, quem obtinere non poſſunt majores & ſplendidiores, niſi ad gradus duodecim ab iſto luminis fonte & planetarum Chorago receſſerint.

V.

CALORIS æſtivi cauſa non aliò, quàm ad Solem eſt referenda, qui licet æſtate ſit à nobis remotior, prout tamen ad noſtrum Zenith propius accedit, magis directos, & perpendicularibus magis ſimiles, majorique copiâ radios in ſubjectas plagas emittit; ex quibus, quando cum reflexis uniuntur, duplicatis, fit etiam æſtûs, & fervoris in aëre duplicatio: concurrit etiam cùm iſtâ præcipuâ caloris cauſâ diuturnior illius planetarum principis ſupra noſtrum horizontem mora. Quantum autem difficiles ſint tunc temporis purgationes, omnibus eſt manifeſtum; cùm exhauſta continuâ, quæ fit æſtuante cœlo, diſſipatione, corpora, contrarios quos inducit purgatio motus, ambientis calore ſuccos foras evocante, & medicamento foris intus revocante, nullatenus ferre valeant. At ſi alio tempore, quàm ſub cane & ante-cane vigeat in aëre caloris exceſſus, ut menſe maïo vel junio; quod ſæpius, fit, non minus moleſtæ ſunt purgationes, quàm quæ præſcribuntur poſt canis exortum: imo longè magis aliquando, cùm nempè quod ſæpius obſervatum, & etiam ab Hippocrate, tunc decidentibus pluviis, Eteſiis ſpirantibus, & adveniente frigidâ tempeſtate, repentina fit caloris, & æſtûs remiſſio, atque id etiam agnoſcunt calendariographi, qui dies caniculares eo toto tempore deſignant, quo Sol Leonis ſignum percurrit, habitâ potius ratione fervoris, qui tunc vehemens, & immodicus eſſe debet, quàm caniculæ, cujus exortus, ſicque dierum cynicorum initium non accidit, niſi tranſacto toto illo ſpatio, quod ſuis canicularibus diebus adſcribunt. Si tamen vim aliquam ineſſe ſirio contendas, ea ſane benigna debet eſſe, ſicque non tot malorum effectrix, cùm hæc ſtella inter eas quæ Jovis, benefici prorſus planetæ, naturam ſapiunt ab Aſtrologis numeretur. Si vis etiam Martialem eſſe, dum multiplices vires ſtatuis, nullas efficis: alterius enim effectus ab altero præpediuntur. Sed quantum iſtius canis cœleſtis ſaliva benigna ſit, probat mellis æſtivi genus, ſirio explendeſcente genitum, quod tanquam donum cœleſte commendatur. Sed cùm ſidera in plagas

quæ ipsis directè subjiciuntur, agant; eoque sit vis ipsorum major, quo magis in ipsas directos radios vibrare possunt: sirius autem ultra æquatorem in australi cœli parte situm habeat, nec apud nos majorem quàm viginti quatuor graduum altitudinem obtinere possit: virtus ipsius in meridionales terræ plagas potius influet; ubi cùm hiems sæviat æstivo nostro tempore, post ipsius exortum magna, vehemensque debet esse frigoris acerbitas. Si latratum adhuc, aut morsum canis cœlestis reformidas, cur non æquè times cornua tauri vel arietis, qui nobis, ut pote citra lineam æquinoctialem, situ viciniores sunt? Cur non leonis rugitum, cui pro corde splendidissima stella, tibi potius timorem incutere debet, tum propter quod leonis sit, & Reguli, vel Basilici nomen habeat: tum propter situm, quem obtinet, in ipsâ propemodum Eclipticâ, unde corpore Soli jungi potest, ipsiusque vim intendere? Cur arcum Sagittarii, horrendam Arcturi stellam, cur tot monstra, Dracones, Ursos, Cetos, Scorpios, Aquilas, Corvos, Lupos, Serpentes, Hidras, Centaurum, Medusæ caput, hominibus in intencissima, non reformidas: & reformidas animal amicissimum homini? quasi ex eo quòd cœlestis sit: alienam, nobisque adversam naturam habere debeat. Si terra tibi sordeat, & velis ad cœlum omnia referre, cur non statuis ideo nobis esurialibus hisce feriis victum ex piscibus esse præscriptum, quod Sol tunc temporis piscium signum peragret. Id quidem etiam meliori jure posses asserere, quàm fervoris æstivi causam à canis exortu repetere: cùm nunquam hæc accidet Ichthyophagia, quin Sol per maximam temporis ipsi destinati partem in piscibus reperiatur: at canis exortus non semper æstivo tempore, sed mediâ sit aliquando futurus hieme; si tamen mundus eo usque persistat.

Ergo non propter Canis exortum, difficiles æstate Purgationes.

Proponebat Parisiis LUDOVICUS LEMERY, Parisinus, Baccalaureus Medicus. A.R.S.H. 1698.

Apud Franciscum Muguet, Regis & Facultatis Medicinæ Typographum.